

КАРАБАЗА І. А.

к. е. н., доцент
КЕІ ДВНЗ «Криворізький національний університет»
tkozhuhova@rambler.ru

КОЖУХОВА Т. В.

к. е. н., доцент
КЕІ ДВНЗ «Криворізький національний університет»
tkozhuhova@rambler.ru

ПЕЧЕНА В. А.

студентка
КЕІ ДВНЗ «Криворізький національний університет»
tkozhuhova@rambler.ru

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

В статті розглянуто проблеми інтеграції України у світовий економічний простір, проаналізована динаміка експорту та імпорту України за 2003–2012 рр., визначена географічна структура прямих іноземних інвестицій в Україну з країн Європейського Союзу, розглянуті фактори стримування руху України до Європи, здійснена оцінка потенціалу інтеграції України до Європейського Союзу за допомогою індексу компліментарності (відповідності), визначені сприятливі можливості для розвитку взаємної торгівлі між Україною та країнами Європейського Союзу, перспективи інтеграції України у світовий економічний простір.

Ключові слова: інтеграція, світовий економічний простір, Європейський Союз, потенціал інтеграції, індекс компліментарності.

КАРАБАЗА І. А.

к. э. н., доцент
КЭИ ГВУЗ «Криворожский национальный университет»
tkozhuhova@rambler.ru

КОЖУХОВА Т. В.

к. э. н., доцент
КЭИ ГВУЗ «Криворожский национальный университет»
tkozhuhova@rambler.ru

ПЕЧЕНАЯ В. А.

студентка
КЭИ ГВУЗ «Криворожский национальный университет»
tkozhuhova@rambler.ru

ПЕРСПЕКТИВЫ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ В МИРОВОЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПРОСТРАНСТВО

В статье рассмотрены проблемы интеграции Украины в мировое экономическое пространство, проанализирована динамика экспорта и импорта Украины за 2003–2012 гг., определена географическая структура прямых иностранных инвестиций в Украину из стран Европейского Союза, рассмотрены факторы сдерживания движения Украины в Европу, осуществлена оценка потенциала интеграции Украины в Европейский Союз при помощи индекса комплиментарности (соответствия), определены благоприятные возможности для развития взаимной торговли между Украиной и странами Европейского Союза, перспективы интеграции Украины в мировое экономическое пространство.

Ключевые слова: интеграция, мировое экономическое пространство, Европейский Союз, потенциал интеграции, индекс комплиментарности.

KARABAZA I. A.

candidate of economic sciences, associate professor
Kryvyi Rih Economic Institute "Kryvyi Rih National University"
tkozhuhova@rambler.ru

KOZHUKHOVA T. V.

candidate of economic sciences, associate professor
Kryvyi Rih Economic Institute "Kryvyi Rih National University"
tkozhuhova@rambler.ru

PECHENA V. A.

student
Kryvyi Rih Economic Institute "Kryvyi Rih National University"
tkozhuhova@rambler.ru

THE PROSPECTS OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE WORLD ECONOMY

The article considers problems of Ukraine's integration into the world economy. Dynamics of export and import is analyzed during 2003-2012 years, geographic structure of foreign direct investment from European Union to Ukraine is determined, deterrent factors of Ukrainian integration to European Union are studied. The assessment of the potential of Ukraine's integration into European Union is implemented by conformity index, opportunities for development of mutual trade between Ukraine and the European Union countries and the prospects of Ukraine's integration into world's economy are determined.

Keywords: integration, world economy, European Union, potential of integration, conformity index.

Постановка проблеми. Характерною рисою сьогодення є поглиблення процесу глобалізації міжнародних економічних відносин. Розширення економічної взаємозалежності держав об'єктивно вимагає багатостороннього управління зв'язками між суб'єктами міжнародних соціально-економічних відносин. Найбільший розвиток інтеграційні процеси отримали в Західній Європі, де у другій половині ХХ століття поетапно був створений єдиний економічний простір – Європейський Союз. Еволюція інтеграційних процесів в Європейському Союзі слугує унікальним прикладом економічної інтеграції для світової практики. Разом з тим, останні етапи розширення ЄС для еволюції та динаміки європейської інтеграції залишаються неоднорідними, на що також вплинула криза 2009 року.

Україна успадкувала певну частину зовнішньоекономічних зв'язків від СРСР. Однак в умовах Радянського Союзу характер, напрями та масштаби цих зв'язків визначалися потребами єдиного народногосподарського комплексу, а тому після проголошення України незалежною перед нею постало завдання: увійти в світове господарство на принципах рівноправності та взаємовигідного співробітництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інтеграції України у світовий економічний простір постійно перебувають в центрі уваги економістів. Значний внесок у вивчення цього питання зробили такі вітчизняні дослідники, як І.В. Артёмов, А.В. Балян, А.С. Гальчинський, О.М. Горенко, В.М. Геєць, А.П. Кіреєв, О.О. Ковальова, В.В. Мадіссон, Н.А. Мікула, С.І. Мітряєва, Р.А. Офіцинський, В.І. Піла, С.О.Телешун, О.С. Чмир, О.А. Чумаченко, В.А. Шахов та інші. Але необхідне подальше дослідження проблем і перспектив інтеграційних процесів України до світового економічного простору, зокрема це стосується оцінки потенціалу інтеграції України.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у здійсненні оцінки потенціалу інтеграції України у світовий економічний простір.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безпосередня й активна участь України в сучасних інтеграційних процесах об'єктивно зумовлена перевагами міжнародного поділу праці, а також потребою подолати штучну відокремленість нашої держави від світового господарства, деформовану зовнішньоекономічною політикою й механізмами зовнішньоекономічної діяльності, нерозвинутими товарно-грошовими відносинами та національними ринками товарів, послуг, праці й капіталу.

Україна підтримує курс на входження до світової економічної системи через скасування монополії держави на зовнішню торгівлю і економічних методів її регулювання, забезпечення конвертації національної валюти, зниження ставок експортних тарифів та введення імпорتنих квот, сприяння експорту і розширення ринків збуту української продукції за кордоном. Для зростання експорту є достатня природно-ресурсна база і науково-технічний потенціал [1].

Так, Україна посідає 51 місце в світі за обсягами експорту, який у 2012 р. склав 68,8 млрд дол. США, що на 415,6 млн дол. більше, ніж у 2011 р. (рис. 1).

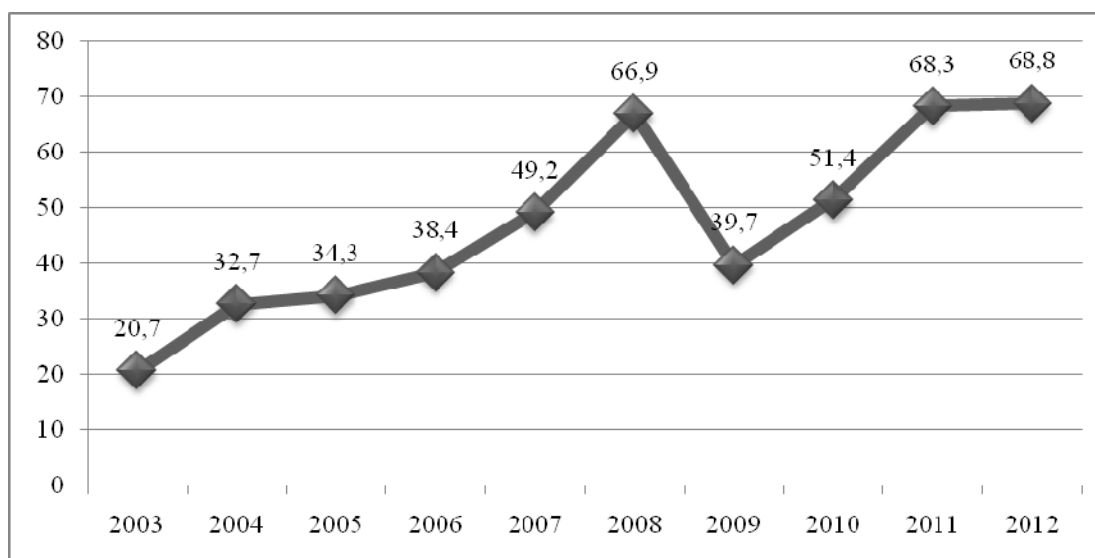

Рис. 1. Динаміка експорту України в 2003–2012 рр., млрд дол. [2]

За обсягами імпорту, Україна займає 37 місце. У 2012 р. він склав 84,6 млрд дол. США (рис. 2).

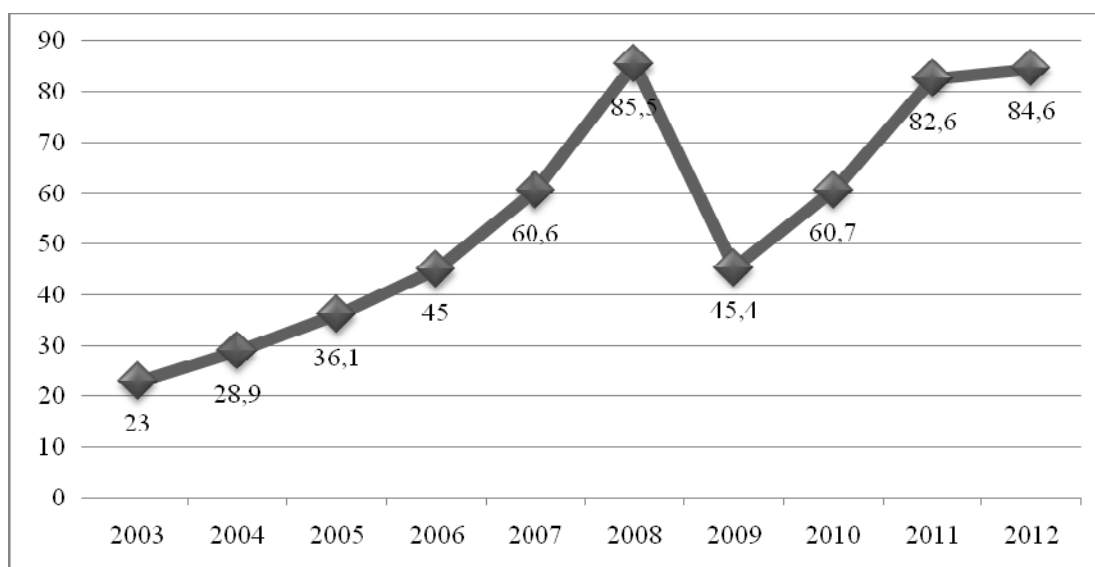

Рис. 2. Динаміка імпорту України за 2003–2012 рр., млрд дол. [2]

Найбільше Україна імпортує чорні та кольорові метали, паливо та нафтопродукти, машини та транспортне обладнання, продукти харчування. Найбільшим партнером України з імпорту є Російська Федерація, частка якої в загальному обсязі імпорту України – 27%.

Актуальним на сьогоднішній день є надходження прямих іноземних інвестицій в Україну. На початок 2013 року розмір прямих інвестицій в Україну 54462,4 млн дол. США, тобто за рік до України надійшло 42,97 млрд дол., що складає 79% всіх інвестицій в Україну. Головними країнами-інвесторами, на які приходить майже 85% загального обсягу інвестицій з ЄС, являються Кіпр – 17275,1 млн дол., Німеччина – 6317 млн дол., Нідерланди – 5168,6 млн дол., Австрія – 3401,4 млн дол., Великобританія – 2556,5 млн дол. та Франція – 1765,3 млн дол. (рис. 3) [2, 3].

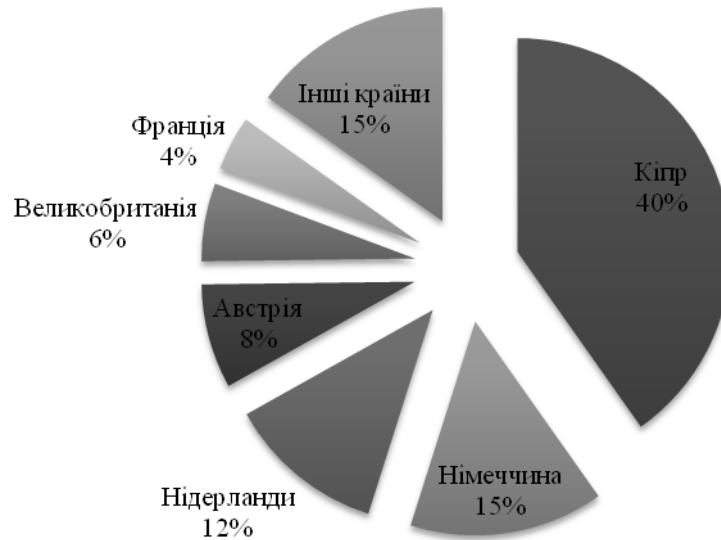

Рис. 3. Структура прямих іноземних інвестицій в Україну з країн ЄС, % [2]

Така структуризація пояснюється тим, що на Кіпрі зосереджено активи більшості великих українських компаній та ставка оподаткування в рази менше, ніж в Україні. Також таку структуру можна пояснити наявністю в Україні підприємств зарубіжних компаній.

Значні обсяги прямих інвестицій з країн ЄС зосереджені на підприємствах промисловості (33,9%). У фінансових установах акумульовано 29,6% прямих інвестицій, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 16,1%, на підприємствах торгівлі, ремонту автомобілів, побутових приладів та предметів особистого використання – 10,1%.

Для успішної інтеграції України в світову спільноту, прямі інвестиції повинні надходити не тільки в Україну, але й навпаки. Обсяг акціонерного капіталу з України до економік країн ЄС станом на 31 грудня 2012 року склав 6046 млн дол., або 93,9% загального обсягу інвестицій з України. Найбільші обсяги інвестицій направлені на Кіпр – 5810,5 млн дол. (89,6 % загального обсягу інвестицій в країни ЄС). Друге та третє місця за обсягами інвестувань займають Латвія та Польща, в економіку яких з України надійшло 95,5 млн дол. та 54,2 млн дол. відповідно.

Якщо Україна обирає євроінтеграційний напрям, вона вилучається із системи однокорінних східнослов'янських відносин і потрапляє в ситуацію чужорідного соціуму в західному співтоваристві. Але на вибір напрямку інтеграції впливають не тільки етнічні й релігійні фактори. Так, серед факторів стримування руху України до Європи визначальну роль відіграють:

- низький рівень економічного розвитку;
- недосконалість нормативно-правового забезпечення підприємницької діяльності в Україні, несприятливий інвестиційний клімат; високий рівень корупції й економічної злочинності, проблеми боргових зобов'язань України;
- непослідовність зовнішньої політики України; слабкість адміністративно-інституціонального забезпечення курсу євроінтеграції, брак досвідчених фахівців з євроінтеграції у державних структурах України [4, с. 295–303].

Аналіз «факторів стримування» дозволяє визначити пріоритетні напрями діяльності органів державної влади України з метою реалізації євроінтеграційної стратегії:

- глибокі структурні перетворення, необхідні для забезпечення стабільного зростання економіки України; ринкова трансформація національної економіки на основі європейських стандартів; залучення західних інвестицій;
- демократизація суспільних відносин; приведення національної нормативно-правової бази до європейських стандартів;
- зміцнення двосторонніх контактів із суб'єктами ЄС, зокрема, з Францією,

Німеччиною, Великобританією; участь України у спільних з ЄС економічних проектах, наприклад, залучення європейського капіталу до реалізації проектів типу транспортування енергоносіїв з Каспійського регіону на захід за маршрутом Грузія – Україна – Польща [5].

Для того, щоб оцінити перспективи інтеграційних процесів України в ЄС та можливого вступу в Митний Союз, використаємо підходи, визначені І.М. Буценко та Ю.В. Ілясовою (оцінка потенціалу інтеграції за допомогою індексу компліментарності (відповідності), значення якого вказує на можливості розвитку взаємної торгівлі між двома країнами) [6, с.22–24]. Для розрахунку індексу компліментарності використовується формула:

$$C_{ij} = 1 - \frac{\sum_k |m_{ki} - m_{kj}|}{2} \cdot 100, \quad (1)$$

де C_{ij} – індекс компліментарності країни i з країною j ;

m_{ki} – частка імпорту товару k в загальному імпорті країни i ;

m_{kj} – частка експорту товару k в загальному обсязі експорту країни j .

Найбільш високе значення індексу свідчить про більш сприятливі можливості для розвитку взаємної торгівлі між двома країнами.

За приклад візьмемо такі найрозвинутіші країни Митного Союзу та ЄС, як Росія та Німеччина та розрахуємо індекси компліментарності для визначення потенціалу інтеграції. В табл. 1 представлені обсяги експорту та імпорту України, Росії та Німеччини за товарними групами.

Таблиця 1

**Зовнішня торгівля України, Росії та Німеччини за товарними групами,
млрд дол. США [2]**

Товарні групи	Україна	Росія	Німеччина
Експорт			
Мінеральні продукти	10,26	362,7	40,64
Продовольчі товари	12,8	11,96	84,2
Текстиль і вироби з нього	0,86	0,765	43,86
Інші товари	44,46	146,5	1 308,5
Всього	68,39	522	1 477, 2
Імпорт			
Мінеральні продукти	30,03	6,25	187,36
Продовольчі товари	6,3	42,5	102,9
Текстиль і вироби з нього	1,98	16,6	65,34
Інші товари	44,2	256,6	900,8
Всього	82,6	323	1 256, 4

Для розрахунку індексу компліментарності необхідно визначити частки імпорту та експорту окремої товарної групи кожної країни в загальній сумі (наприклад, частка мінеральних продуктів в імпорті Росії становить $6,25/323=0,019$; частка мінеральних продуктів в експорті України становить $10,26/68,39=0,150$). Модуль різниці частки імпорту мінеральних продуктів Росії і частки експорту мінеральних продуктів України становить $|0,019-0,150| = 0,131$. Розрахунок індексу компліментарності України та Росії представлений в табл. 2.

Аналогічно розраховуємо індекс компліментарності Росії з Україною (табл. 3). Аналогічні розрахунки проводимо за тими самими товарними групами України та Німеччини (табл. 4, 5). За результатами розрахунків індексу компліментарності можна зробити висновок, що найбільш високий показник відповідності спостерігається при

порівнянні товарної структури експорту України й імпорту Росії (81,6% (табл. 2). Розрахунки свідчать про сприятливі можливості для розвитку взаємної торгівлі між двома країнами, тобто для країн характерний високий потенціал інтеграції.

Таблиця 2

Розрахунок індексу компліментарності України з Росією

Товарні групи	Частка імпорту товарів Росії в загальній сумі	Частка експорту товарів України в загальній сумі	Різниця
Мінеральні продукти	0,019	0,150	0,131
Продовольчі товари	0,132	0,187	0,055
Текстиль і вироби з нього	0,051	0,013	0,038
Інші товари	0,794	0,650	0,144
	$ M_{ik} - X_{ij} $		0,368
	$ M_{ik} - X_{ij} /2$		0,184
	$1 - M_{ik} - X_{ij} /2$		0,816
Індекс компліментарності			81,6

Таблиця 3

Розрахунок індексу компліментарності Росії з Україною

Товарні групи	Частка імпорту товарів України в загальній сумі	Частка експорту товарів Росії в загальній сумі	Різниця
Мінеральні продукти	0,364	0,695	0,331
Продовольчі товари	0,076	0,023	0,053
Текстиль і вироби з нього	0,024	0,001	0,023
Інші товари	0,535	0,281	0,254
	$ M_{ik} - X_{ij} $		0,661
	$ M_{ik} - X_{ij} /2$		0,331
	$1 - M_{ik} - X_{ij} /2$		0,669
Індекс компліментарності			66,9

Таблиця 4

Розрахунок індексу компліментарності України з Німеччиною

Товарні групи	Частка імпорту товарів Німеччини в загальній сумі	Частка експорту товарів України в загальній сумі	Різниця
Мінеральні продукти	0,149	0,150	0,001
Продовольчі товари	0,082	0,187	0,105
Текстиль і вироби з нього	0,052	0,013	0,039
Інші товари	0,717	0,650	0,067
	$ M_{ik} - X_{ij} $		0,212
	$ M_{ik} - X_{ij} /2$		0,106
	$1 - M_{ik} - X_{ij} /2$		0,894
Індекс компліментарності			89,4

При дослідженні індексів компліментарності України та Німеччини видно, що високий показник відповідності спостерігається при порівнянні товарної структури експорту України й імпорту Німеччини (89,4%). Дані розрахунки також вказують на сприятливі можливості для розвитку торгівлі між цими країнами, але в порівнянні з Росією, індекси компліментарності України та Німеччини вище, що дає змогу зробити висновок про те, що

Україні вигідніше орієнтуватися на торговельну зону Європейського Союзу, ніж на країни пострадянського простору.

Таблиця 5

Розрахунок індексу компліментарності Німеччини з Україною

Товарні групи	Частка імпорту товарів України в загальній сумі	Частка експорту товарів Німеччини в загальній сумі	Різниця
Мінеральні продукти	0,364	0,028	0,336
Продовольчі товари	0,076	0,057	0,019
Текстиль і вироби з нього	0,024	0,029	0,005
Інші товари	0,535	0,886	0,351
	$ M_{ik} - X_{ij} $		0,711
	$ M_{ik} - X_{ij} /2$		0,356
	$1 - M_{ik} - X_{ij} /2$		0,644
Індекс компліментарності			64,4

Висновки. На сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічної політики України доцільним напрямом економічної інтеграції є одночасна співпраця з усіма структурами світового господарства, а не безоглядна спрямованість на якийсь один інтеграційний напрям, тому актуальною є розробка багатовекторної стратегії економічної інтеграції України у світове господарство.

У випадку створення зони вільної торгівлі з Євросоюзом Україна отримає доступ до нових ринків збуту, що надасть змогу прогнозувати можливі економічні наслідки такої діяльності. Водночас держава зможе залучити вигідних бізнес-партнерів та іноземні інвестиції, які зможуть поліпшити технічну та технологічну базу промисловості України. Тому важливе значення на сучасному етапі розвитку відіграє формування такої зовнішньоекономічної політики, яка б включала відносини як з Європейським Союзом, так і Митним союзом Росії, Білорусі та Казахстану.

Список використаних джерел

1. Качан Є. П. Регіональна економіка [Електронний ресурс] : [навч. посіб.] / Качан Є. П. – К., 2011. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/1088071038621/rps/mizhnarodni_ekonomichni_zvyazki_ukrayini_integratsiya_yevropeyski_inshi_svitovi_strukturi
2. Офіційний сайт статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua
3. Електронне видання РБК – Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rbk.ua
4. Внукова Н. Транскордонні кластери і транскордонні об'єднання як форми транскордонного співробітництва / Н. Внукова // Вісник Львів. ун-ту. Серія: міжнародні відносини. – 2008. – № 25.
5. Носирев О. О. Стратегічні напрямки транскордонного та інтеграційного співробітництва України [Електронний ресурс] / О.О. Носирев. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/212/knp212_108-111.pdf
6. Буценко І.М. Аналіз інтеграційних процесів в міжнародній економіці / І.М. Буценко, Ю.В. Лясова // Економіка Крима. – 2012. – № 2(39). – С. 21–25.